

เรียนรู้ญี่ปุ่นจากการ์ตูน (ญี่ปุ่น)

ตอน ฮีคิโคโมริและปัญหา 8050

อำพัน เหล่าสุน

สวัสดีท่านผู้อ่านในเดือนตุลาคม-ธันวาคม พอดีตัวอีกทีปี พ.ศ. 2567 ก็เหลือไม่กี่เดือน ช่วงพักทนายประจำเดือนสำหรับเดือนนี้ขอเล่าถึงวันสำคัญของญี่ปุ่น 2 วัน วันแรกคือวันที่ระลึกกองกำลังปกป้องตนเองหรือชื่อภาษาญี่ปุ่นที่ว่า 自衛隊記念日 Jieitai Kinenbi ซึ่งตรงกับวันที่ 1 พฤศจิกายนของทุกปี หลายท่านอาจจะสงสัยว่าทำไมไม่ใช่ว่าวันกองทัพ แต่จากประวัติศาสตร์ช่วงสงครามโลกที่ผ่านมา ญี่ปุ่นจึงไม่มีกองทัพในความหมายที่เราเข้าใจกัน แต่มีการจัดตั้งกองกำลังปกป้องตนเองแทน หากมีโอกาสจะหาการ์ตูนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกองกำลังปกป้องตนเองของญี่ปุ่นมาเล่าให้ฟังนะครับ

วันที่สองที่จะขอเล่าให้ฟังคือวันสึนามิโลก ซึ่งตรงกับวันที่ 5 พฤศจิกายนของทุกปี เพื่อเป็นวันตระหนักรู้ภัยสึนามิโลก หรือ World Tsunami Awareness Day โดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติสมัยสามัญครั้งที่ 70 ในปี ค.ศ. 2015 โดยเหตุผลที่เสนอวันที่ 5 พฤศจิกายนเป็นวันสึนามิโลกเพราะวันที่ 5 พฤศจิกายนปี ค.ศ. 1854 จากเรื่องราวที่ชื่อว่า 'ไฟในทุ่งข้าว' (稲むらの火) [1] มีเนื้อหาคือ สึนามิเข้าโจมตีจังหวัดวากายามา (จังหวัดที่อยู่ทางทิศใต้ของโอซากา) ช่วงนั้นเป็นช่วงเก็บเกี่ยวข้าวชาวบ้านได้เกี่ยวข้าวแล้วตากข้าวโดยการกองไว้ รจนเมสึดร่วงจากฟางเราเรียกกองข้าวแบบนี้ว่า 稲むら Inemura นาย Hamaguchi Goryo จุดไฟในทุ่งข้าวที่พวกเขาเก็บเกี่ยวมาเพื่อให้เป็นสัญญาณเตือนภัยอย่างรวดเร็วซึ่งได้ช่วยให้ชาวบ้านสามารถหนีทัน

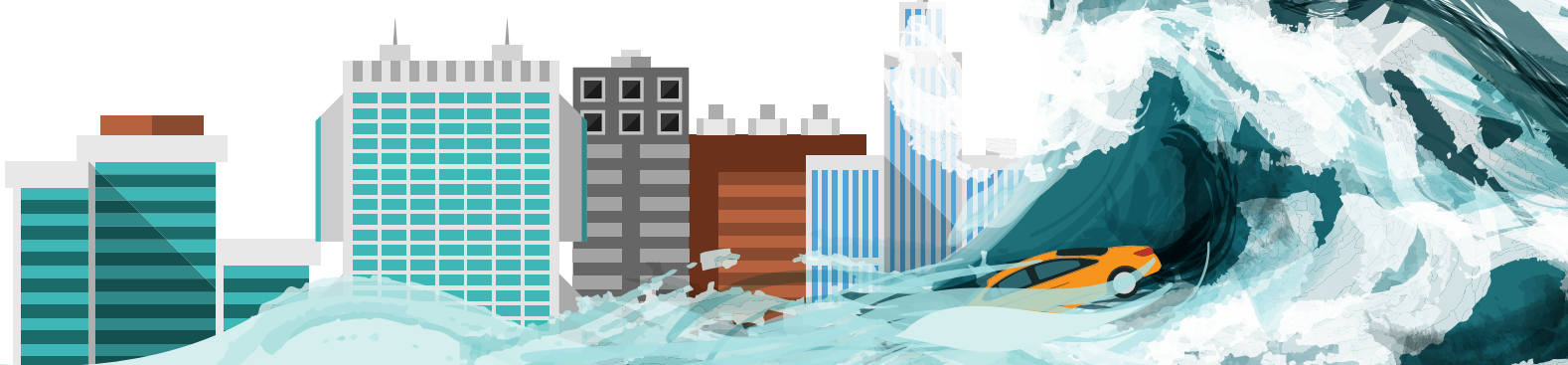
เดิมที 'ไฟในทุ่งข้าว' (稲むらの火) เป็นเรื่องสั้นที่ลงตีพิมพ์รวมเล่มในหนังสือ A Living God ที่แต่งโดย ลาฟคาดีโอ ฮาร์น

Lafcadio Hearn ชาวอังกฤษที่ต่อมาได้รับสัญชาติญี่ปุ่นและใช้ชื่อว่า 小泉八雲 โคอิซุ สะคุมุ หนังสือ A Living God ตีพิมพ์เผยแพร่ในปีเมจิที่ 30 (ค.ศ. 1897) ฮาร์นทราบข่าวเกี่ยวกับความสูญเสียจากสึนามิที่เกิดจากแผ่นดินไหวในภูมิภาค Sanriku (เป็นเขตจังหวัดทางตอนเหนือของเกาะฮอนชู ได้แก่ Aomori Iwate และ Miyagi) ในปีเมจิที่ 29 ฮาร์นจึงใช้ความสำเร็จที่ Goryo ทำเป็นแรงบันดาลใจในการเขียนเรื่องนี้ ต่อมาเรื่องนี้ได้เข้าคัดเลือกแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาจัดขึ้นในปีโชวะที่ 9 และได้รับการคัดเลือก ผลงานนี้ได้รับการตีพิมพ์ในหนังสือเรียนภาษาของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปีโชวะที่ 12 [2]

เพราะฉะนั้นถ้ามาญี่ปุ่นช่วงนี้อาจจะมีการชักซ้อมเกี่ยวกับสึนามิหรือมีโปสเตอร์ติดอยู่ตามที่ต่าง ๆ แต่ปกติแล้วญี่ปุ่นจะมีวันป้องกันภัยพิบัติ (防災の日 Bousai no Hi) อยู่ในแล้วเดือนกันยายนซึ่งตรงกับวันที่ 1 กันยายนของทุกปี

ฮีคิโคโมริและปัญหา 8050

ฮีคิโคโมริเป็นปัญหาสังคมปัญหาใหญ่หนึ่งของประเทศญี่ปุ่น คำว่า ฮีคิโคโมริ (引きこもり) ซึ่งในความหมายทั่วไป คือ การเก็บเนื้อเก็บตัวอยู่บ้าน แต่นิยามของกระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการของญี่ปุ่นกำหนดนิยามไว้ว่า "การอยู่ในบ้านต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 6 เดือนขึ้นไป"

โดยหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม (เช่น การเรียน, การทำงาน, การสังสรรค์นอกบ้าน เป็นต้น) โดยมีผลจากปัจจัยต่าง ๆ ที่หลากหลายที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ” [3] ซึ่งหนึ่งในนี้คือเรื่องการเรียนรู้ ในภาษาญี่ปุ่นจะมีคำว่า 不登校 Futoukou หรือที่แปลว่า การไม่ไปโรงเรียน ตามคำนิยามของกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีให้นิยามว่า การไม่ไปโรงเรียน (การขาดเรียนระยะยาว 30 วันขึ้นไปต่อปี) ที่เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุหรือสภาวะทางจิตใจ ทางอารมณ์ ทางร่างกาย หรือสาเหตุทางสังคม ที่ทำให้เด็กไม่ไปโรงเรียนหรือไม่สามารถไปโรงเรียนได้ โดยยกเว้นกรณีที่เป็น “โรค” หรือ “เหตุผลทางเศรษฐกิจ” [4] เพราะฉะนั้นเราอาจจะกล่าวได้ว่าปัญหาการไม่ไปโรงเรียนที่กำลังมากขึ้นแสดงว่าจำนวนฮิโตะโมริก็มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นไปด้วย

ในตอนนี้อาจจะมาพูดถึงถึง **ปัญหา 8050 (ปัญหาแปดสิบห้าสิบ)** ว่าแต่ปัญหา 8050 คืออะไร ปัญหานี้เป็นปัญหาในสังคมตั้งแต่ยุค 1990 ในขณะเริ่มแรก ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่ไม่สามารถปรับตัวในโรงเรียนหรือตกเป็นเป้าหมายการถูกลั่นแกล้ง ซึ่งกลายเป็นสาเหตุของการเก็บเนื้อเก็บตัวอยู่บ้าน แต่ช่วงหลังนี้รวมไปถึงกรณีปัญหาการหางานหรือปัญหาในที่ทำงานด้วย [5] แล้ว 80 กับ 50 หมายถึงอะไร ในที่นี้หมายถึง พ่อแม่ที่อายุ 80 ปี และลูกที่อายุ 50 ปี ทั้งคู่ตกอยู่ในสถานะที่ยากลำบาก และโดดเดี่ยวมากขึ้น ถ้าระยะเวลาที่เก็บตัวอยู่บ้านยืดยาวถึง 10 หรือ 20 ปี การแก้ไขปัญหโดยตัวของคนที่เกี่ยวข้อง หรือครอบครัวจะกลายเป็นสิ่งที่ยากลำบากมากขึ้น พ่อแม่ที่เริ่มต้นที่ยังมีพลังในการสนับสนุนอยู่ก็จะกลายเป็นผู้ที่อยู่ในสถานะของการรับเบี้ยบำนาญ และการดำรงชีวิตก็จะกลายเป็นสิ่งที่ยากลำบากขึ้น ในปัจจุบันมีรายงานเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่พ่อแม่ถูกทิ้งศพอยู่ในบ้าน หลังเสียชีวิตแล้วลูกยัง

แอบรับเบี้ยบำนาญของพ่อแม่อยู่หรือเหตุการณ์ที่พ่อแม่และลูกที่อายุมากขึ้น รู้สึกท้อแท้ต่อชีวิต และตัดสินใจฆ่าตัวตายด้วยกัน ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาสังคมนี้เป็นปัญหาที่มีอยู่จริงซึ่งในการ์ตูนหลายเรื่องก็ได้สะท้อนเรื่องเหล่านี้อยู่ ตัวอย่างของฮิโตะโมริในการ์ตูน เช่น เกิดชาตินี้ที่ดองเทพ Mushoku Tensei Isekai Ittara Honkidasu หรือเรียกสั้น ๆ ว่า Mushoku Tensei ซึ่งคำว่า Mushoku หมายถึง ไม่มีอาชีพ เป็นเรื่องราวของชายวัย 34 ปีที่เก็บตัวอยู่บ้าน หลังจากพ่อแม่ตายก็ถูกพี่น้องไล่ออกจากบ้าน จากนั้นก็ถูกรถชนตายไปเกิดในอีกโลกที่มีเวทมนตร์ในชื่อ รูเดียส เดิมก่อนเป็นการ์ตูนเป็นนิยายออนไลน์มาก่อนในเว็บไซต์ Shosetsuka ni Naro ซึ่งผมเคยแนะนำไปในตอนก่อน ๆ [6]

จะเห็นได้ว่าการ์ตูนต่างโลกมีพล็อตเรื่องมาจากปัญหาสังคม เช่น Karoushi (การทำงานจนตาย) การเรียนรู้จากการ์ตูนญี่ปุ่นทำให้เราเห็นสภาพสังคมของญี่ปุ่น ซึ่งประเทศไทยเองก็กำลังจะเผชิญในอนาคต หวังว่าเราจะมีเวลาในการเตรียมตัวรับมือกัน

ปิดท้ายตอนนี้กับเรื่องราวของสึนามิอีกครั้ง ปัจจุบันญี่ปุ่นกำหนดให้มีองสึนามิ เพื่อเป็นหนทางในการเตือนภัยสึนามิ นอกจากทีวี วิทยุ มือถือ เสียงไซเรน ให้ผู้ที่มีปัญหาทางการได้ยิน ซึ่งไม่สามารถได้ยินเสียงไซเรนเตือนภัยได้ ผู้อ่านสามารถตามไปดูโปสเตอร์แนะนำเกี่ยวกับธงได้ที่เว็บไซต์ของกรมอุตุนิยมวิทยาญี่ปุ่น [7] และผมแนบภาพธงสึนามิที่จัดแสดงอยู่ข้างตัวอย่าง Node ในระบบตรวจจับแผ่นดินไหวและสึนามิได้ทะเลที่เรียกว่า N-net ที่ได้ถ่ายให้ผู้อ่านได้ชมกัน

อ้างอิง

- [1] https://www.mofa.go.jp/mofaj/ic/gic/page25_000294.html
- [2] <https://www.bousai.go.jp/kohou/kouhoubousai/h26/76/>
- [3] <https://www.mhlw.go.jp/content/11601000/000779362.pdf>
- [4] <https://www.city.fukuoka.lg.jp/data/open/cnt/3/77693/1/hokoku1.pdf?20200916090723>
- [5] <http://www.zenseikyo.or.jp/manabou/yomimono/hutoukou/think/8050.html>
- [6] <https://ncode.syosetu.com/n9669bk/>
- [7] https://www.data.jma.go.jp/eqev/data/tsunami_bosai/tsunami_bosai_p2.html

▲ ภาพธงสึนามิที่จัดแสดงอยู่ข้างตัวอย่าง Node ในระบบตรวจจับแผ่นดินไหวและสึนามิได้ทะเล